

PREDLOG ZAKONA O SAMOZDRAVLJENJU

KAZALO

I. UVOD

1. OCENA STANJA IN RAZLOGI ZA SPREJEM ZAKONA

1.1. Izvlečki iz Analize samozdravljenja pri Slovencih

1.1. 1. Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji

1.1. 2. Spodbujanje samozdravljenja

1.1. 3. Bolnik je sam odgovoren za svoje zdravljenje

1. 1. 4. Primerna domača lekarna

1. 1. 5. 72% odraslih Slovencev uporablja zdravilne rastline

1. 1. 6. Interes slehernega zdravnika je čim boljša informiranost o najbolj pogostih metodah samozdravljenja.

1. 1. 7. Zdravila brez recepta

1. 1. 8. Naraščanje uporabe zdravilnih rastlin

1. 1. 9. Najpogosteje uporabljana zdravilna zelišča v Sloveniji

1. 1. 10. Večina Slovencev se odloča med uradno medicino in zdravilstvom glede na vrsto težav

1. 1. 12. Tipični uporabniki alternativnih oblik zdravljenja so ženske

1. 1.13. Prehranska dopolnila

1. 1.14. Rastlinska zdravila

1. 1. 15. Tradicionalna in homeopatska zdravila

1. 1. 16. Slovenski trg zdravil brez recepta

1. 1. 17. Rastlinski pripravki, čaji, vitamini in minerali

1. 1. 18. Zdravila za samozdravljenje

1. 1. 19. Varnost samozdravljenja

1. 1. 20. Razlogi za uporabljanje alternativnih metod zdravljenja

1. 1. 21. Vloga zdravnika pri samozdravljenju

1. 1. 22. Anketa o samozdravljenju v Sloveniji iz leta 2008

1.2. Ocena stanja

2.2. Razlogi za sprejem zakona

2.3. Cilji, načela in poglobitve rešitve predloga zakona

2.3.1. Cilji

2.3.2. Načela, upoštevana v predlogu zakona

2.3.2.1. Človekove pravice

2.3.2.2. Ustavne pravice

2.3.2.3. Javno zdravje

2.3.2.4. Socialna povezanost

2.4. Normativna usklajenost predloga zakona

2.4.1. z veljavno zakonodajo

2.4.2. z veljavnimi načeli mednarodnega prava in mednarodnimi pogodbami RS

2.4.3. Predpisi, ki jih je treba spremeniti in paketno obravnavati

2.5. O sodelovanju javnosti

3. Ocena finančnih posledic predloga zakona za državni proračun in druga javna finančna sredstva,

4. Predlog zakona ne predvideva porabe proračunskih sredstev v obdobju, za katerega je bil državni proračun že sprejet

5. Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih in prilagojenosti predlagane ureditve pravu Evropske unije

5.1. Avstrija

5.2. Nemčija

5.3. Irska

5.4. EU

6. Druge posledice, ki jih bo imel sprejem zakona

6.1. Izboljšanje javnega zdravja

6.2. Razbremenitev zdravstvenega sistema

6.3. Uskladitev zakonodaje z ustavo in splošno deklaracijo o človekovih pravicah

II. BESEDILO ČLENOV

III. OBRAZLOŽITEV ČLENOV

I. UVOD

1. OCENA STANJA IN RAZLOGI ZA SPREJEM ZAKONA

1.1. Izvlečki iz Analize samozdravljenja pri Slovencih

1.1.1. Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji

Na medicinski fakulteti v Mariboru je bila leta 2009 objavljena študija z naslovom »Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji« (Smogavec, Softič). V uvodu piše: »Samozdravljenje ima svoje korenine že na samem začetku civilizacije, ko so ljudje premagovali različne zdravstvene težave z uporabo domačih zdravil. Že od prazgodovine naprej si je človek v primeru bolezni poskušal pomagati sam, z uporabo sredstev, za katere je verjel, da mu bodo pomagala do zdravja. Tako je človek že mnogo pred razvojem sodobne medicine kot metodo za ponovno vzpostavljanje zdravja uporabljal samozdravljenje, pri čemer je, podobno kot danes, upošteval nasvete tistih, ki so imeli na tem področju več izkušenj in znanja kot on sam. Z razvojem medicinske in farmacevtske znanosti v 20. stoletju ter sočasnim razvojem človeške družbe, ki je vodila k vzpostavitvi socialne države, je v določenem obdobju razvitih držav vloga samozdravljenja skoraj popolnoma zamrla. Na trg so prišla številna nova zdravila, ki so jih ljudje dobili na recept in to je botrovalo pojemanju samozdravljenja (2). Zdravnik je prevzel vlogo skrbnika zdravja svojih bolnikov, ti pa so zdravniku svoje telo zaupali (3). Eden od dejavnikov upadanja je prav gotovo tudi ta, da stroške zdravil, ki se dobijo na recept, krije zdravstvena zavarovalnica, stroške zdravil za samozdravljenje pa mora pokriti vsak posameznik sam (2). Šele v zadnjih desetletjih samozdravljenje ponovno pridobiva na pomenu. Razlogov je več, vendar sta dva najpomembnejša. Prvi izhaja iz dejstva, da človeško telo ni zgolj objekt, zato zdravljenje brez sodelovanja bolnika ni uspešno. Uveljavlja se spoznanje, da je pri zdravljenju treba obravnavati človeka kot celoto, njegovo fizično, duševno in duhovno komponento. Drugi razlog je naraščanje stroškov zdravljenja. Razvoj novih diagnostičnih metod in metod zdravljenja ter daljšanje življenjske dobe zahteva čedalje več sredstev, ki jih nobena država ni več sposobna zagotavljati. Vse bolj se kaže, da solidarnostno naravnani sistemi zagotavljanja zdravstvenega varstva ljudi posredno

odvrčajo od skrbi za lastno zdravje. Posledica je naraščanje števila bolezenskih stanj, katerih izključni razlog je zanemarjanje skrbi za lastno zdravje posameznika, ki pa po drugi strani zahtevajo izredno velika sredstva za zdravljenje. Ob sočasni izrazito neugodni demografski situaciji se je vzpostavil začarani krog, v katerem se povečuje število bolnikov in neobvladljivo naraščanje stroškov za zdravljenje. Vzpodbujanje samozdravljenja je ena izmed najmanj bolečih, etično najbolj sprejemljivih in najbolj učinkovitih metod za obvladovanje stroškov zdravil. Eden od razlogov je prav gotovo tudi ta, da so ljudje začeli skrbeti za svoje zdravje. Skrb se ne kaže samo v preventivnem zdravljenju, ampak tudi v spremembi prehranjevalnih navad. (Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1.1. 2. Spodbujanje samozdravljenja

Spodbujanje posameznikov, da s samozdravljenjem prevzemajo nase vse večji del odgovornosti za lastno zdravje predstavlja ukrep, ki lahko zmanjša finančni pritisk v zdravstvenem zavarovanju in s tem znižanje vladnih stroškov za zdravila . (Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1.1. 3. Bolnik je sam odgovoren za svoje zdravljenje

Pri samozdravljenju je bistvenega pomena dejstvo, da odgovornost za potek zdravljenja nosi bolnik sam in ne več zdravnik. Samozdravljenje pomeni tudi uporabo zdravil za samozdravljenje na osnovi lastnega znanja, izkušenj in tudi po nasvetu strokovnjaka. (Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1. 1. 4. Primerna domača lekarna

S samozdravljenjem povezujemo tudi izraz »domača lekarna«, ki poleg zadostne informiranosti in znanja predstavlja enega od osnovnih elementov te vrste terapije. Pogoj za vzpostavitev in ohranitev dobre domače lekarno je, da je varna in postavljena na primerni lokaciji (tj. izven dosega otrok, v suhem prostoru primerne temperature). (Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1. 1. 5. 72% odraslih Slovencev uporablja zdravilne rastline

V Sloveniji ni veliko podatkov o uporabi samozdravljenja. Ena izmed raziskav, ki je bila narejena na specifični populaciji študentov je pokazala, da je prevalenca samozdravljenja med slednjimi 92,3 % (med študenti s kroničnimi boleznimi pa 94,8 %) (8). Narejenih je bilo tudi nekaj ankete na temo uporabe zdravilnih rastlin v Sloveniji. V eni izmed anket je 72,0 % od 184 anketiranih odraslih odgovorilo, da uporablja zdravilne rastline. Po anketah sodeč so najpogostejše težave, ki si jih bolniki lajšajo s samozdravljenjem, glavobol, zobobol, povišana telesna temperatura, prehlad, bolečine v vratu, kašelj. Manjkrat bolniki posežejo po samozdravljenju pri nespečnosti, nervoznosti, bolečinah v sklepih in mišicah, boleznih srca in ožilja. (Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1. 1. 6. Interes slehernega zdravnika je čim boljša informiranost o najbolj pogostih metodah samozdravljenja.

Zaradi naraščajočega števila uporabnikov samozdravljenja in zaradi variabilnih učinkov take oblike terapije na obstoječe zdravstveno stanje posameznika je pomembno, da je interes slehernega zdravnika čim boljša informiranost o metodah, ki so v populaciji najpogosteje uporabljane v namene samozdravljenja. (Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1. 1. 7. Zdravila brez recepta

Samozdravljenje v ožjem pomenu besede pomeni uporabo raznih zdravilskih metod brez nasveta oziroma nadzora zdravnika. Samozdravljenje v najožjem pomenu besede pa je zdravljenje pogostih zdravstvenih problemov z zdravili, ki so posebej izdelana za uporabo brez nadzora zdravnika in so potrjena kot varna in učinkovita za to uporabo. Tovrstna zdravila se imenujejo »zdravila brez recepta« oziroma s tujko »OTC« (angl. over-the-counter) zdravila in so dostopna brez zdravniškega recepta v prosti prodaji v lekarnah in v nekaterih državah tudi v trgovinah.

Statistika kaže, da je delež samozdravljenja pri celotnem izkopičku farmacevtskih družb precej različen. V zahodni Evropi je najnižji v Italiji in znaša 8,0 % in najvišji v Švici, kjer številka doseže vrednost 38,0 %. Na Japonskem predstavlja 18,0 %, največji delež samozdravljenja pa je pričakovano v ZDA, kjer znaša 39,0 % (11). (Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1. 1. 8. Naraščanje uporabe zdravilnih rastlin

Ne narašča zgolj poraba zdravil brez recepta v namene samozdravljenja, ampak se v zadnjih dveh desetletjih zelo hitro povečuje tudi število bolnikov, ki uporabljajo metode komplementarne in alternativne medicine (KAM). Podobno raste tudi poraba zdravilnih rastlin, zdravil brez recepta in prehranskih dopolnil. V ZDA so ocenili, da prodaja zdravilnih rastlin letno naraste za 20,0 % in je v letu 1996 znašala 1,2 milijarde dolarjev. V dveh ameriških raziskavah med leti 1997 in 2002 so ugotovili, da je bil med metodami največji porast opazen pri samozdravljenju z zelišči, raznih masažnih tehnikah, vitaminskih dodatkih, skupinah za samopomoč, energetskih zdravljenj in homeopatiji. Po vzrokih za obisk pri alternativnem zdravilcu prevladujejo kronične zdravstvene težave, kot so bolečina v hrbtu, anksioznost, depresija in glavoboli. **Najpogosteje uporabljena metoda samozdravljenja z zelišči (18,6 %), sledijo ji tehnike sproščanja (14,2 %) in kiropraktika (7,4 %).** Med uporabniki komplementarne medicine jih je kar 41,0 % uporabljalo dve ali več metod. Uporabniki so bili stari med 40 in 64 let, med njimi so prevladovala ženske. (Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1. 1. 9. Najpogosteje uporabljena zdravilna zelišča v Sloveniji

Narejenih je bilo tudi nekaj raziskav na temo uporabe zdravilnih rastlin v Sloveniji. V eni izmed anket je 72,0 % anketirancev (od 184 vprašanih) odgovorilo, da uporablja zdravilne rastline. V drugi anketi sta sodelovala 202 bolnika, med njimi jih je 72,0 % kupilo rastlinski zdravilni pripravek v šestih mesecih. V Sloveniji najpogosteje uporabljane zdravilne rastline so kamilica, borovnica, žajbelj, rman, poprova meta, šentjanževka, bezeg in lipa (9, 10). Nekoliko več, vendar pa še vseeno premalo raziskav, je bilo narejenih na področju uporabe alternativnih oblik samozdravljenja. (Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1. 1. 10. Večina Slovencev se odloča med uradno medicino in zdravilstvom glede na vrsto težav

Leta 1996 je bila narejena raziskava med uporabniki alternativnih oblik zdravljenja. Z njo so ugotovili, da se v primeru zdravstvenih težav najprej obrne na zdravnika le 17 odstotkov anketiranih, 52,0 % se jih odloča za zdravnika ali za zdravilca glede na vrsto težav, 20,0 % se jih hkrati obrne na uradnega zdravnika in na zdravilca, 11,0 % pa se jih obrne po pomoč najprej k zdravilcu. O zdravljenju s pomočjo alternativne medicine je povedalo svojemu zdravniku le 32,0 % anketirancev. (Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1. 1. 11. V Sloveniji večina prebivalcev zaupa alternativnim metodam zdravljenja bolj kot zdravnikom

Leta 1997 je raziskava, ki je potekala na območju Celja, zajela 1.650 Celjanov in pokazala, da je 40,0 % anketiranih bilo naklonjenih uporabi alternativnih oblik zdravljenja. 37,0 % odraslih je uporabilo kakšno od tehnik alternativnega zdravljenja, večina pa se pred tem ni posvetovala s svojim zdravnikom (61,0 %). 16,0 % vprašanih je opustilo zdravljenje svetovano s strani izbranega zdravnika. Kar 95,0 % vprašanih je verjelo v učinkovitost drugačnega zdravljenja, le 5,0 % jih je dosedanje uporabo alternativnih metod zdravljenja ocenilo kot neuspešno. (Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1. 1. 12. Tipični uporabniki alternativnih oblik zdravljenja so ženske

Druga raziskava, izvedena v zvezi z uporabo alternativnih oblik zdravljenja, na vzorcu obiskovalcev zdravnika splošne medicine v Sloveniji, je potekala leta 1998. Rezultati raziskave so pokazali, da je v enem letu 6,6 % obiskovalcev uporabilo alternativne oblike zdravljenja. Tipični uporabniki so praviloma ženske, višje izobraženi, s kroničnimi boleznimi kot so bolečina v križu, anksioznost in depresija. (Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1. 1.13. Prehranska dopolnila

Prehranska dopolnila so živila, katerih namen je dopolnjevati običajno prehrano. So koncentrirani viri posameznih ali kombiniranih hranil ali drugih snovi s hranilnim ali fiziološkim učinkom, ki se dajejo v promet v obliki kapsul, pastil, tablet in drugih podobnih oblikah, v vrečkah s praškom, v ampulah s tekočino, v kapalnih stekleničkah in v drugih podobnih oblikah s tekočino in praškom, ki so oblikovane tako, da se jih lahko uživa v odmerjenih majhnih količinskih enotah. Vse navedbe in dokaze preveri pristojni državni urad. V Sloveniji je to Javna agencija Republike Slovenije (RS) za zdravila in medicinske pripomočke. Zdravilom se torej sme pripisovati zdravilne učinke, prehranskim dopolnilom pa ne. Vendar se tudi živila (in s tem prehranska dopolnila) sme označevati z zdravstvenimi trditvami. Te lahko govorijo o vlogi določenega hranila, ki se nahaja v izdelku, pri rasti, razvoju in telesnih funkcijah (npr. »Kalcij je pomemben za razvoj kosti«) ali pa o zmanjšanju tveganja za nastanek bolezni (npr. »Kalcij zmanjšuje tveganje za osteoporozo«). Poleg pripisovanja zdravilnih učinkov je za razvrstitev med zdravila oz. prehranska dopolnila pomembna tudi sestava. Določenih vrst rastlin v nobenem primeru, tudi če ne navajamo učinkov, ne smemo tržiti kot živila ali prehranska dopolnila, ampak le v obliki zdravil. Take so npr. ginko, šentjanževka, plod peteršilja, gabez, baldrijan in pa seveda volčja češnja, naprstec, kininovec in uspalni mak. (Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1. 1.14. Rastlinska zdravila

Uporaba zdravilnih rastlin je med ljudmi zelo razširjena. V Sloveniji jih uporablja 72,0 % prebivalcev. Zdravilne rastline ljudje res veliko uporabljajo tudi izkustveno v skladu z izročilom in tradicijo. Tiste zdravilne rastline oziroma izdelki iz njih, ki so na voljo v lekarnah in imajo status zdravila, pa so za pridobitev dovoljenja za promet morala pri Javni agenciji RS za zdravila in medicinske pripomočke dokazati, da izpolnjujejo vse potrebne zakonske kriterije vključno z znanstveno dokazano klinično učinkovitostjo. Učinkovitost morajo dokazovati po enakih kriterijih kot kemijsko (ali biološko ali mikrobiološko) pridobljena zdravila. V zakonodaji ni glede zdravil rastlinskega izvora nobenih posebnih določil (razen pri tradicionalnih in homeopatskih zdravilih, o katerih bo govora v naslednjem poglavju). Zakon o zdravilih v 5. členu le našteje možne vire učinkovin, v nadaljevanju pa opisuje postopke pridobivanja dovoljenja za promet in dokazovanja učinkovitosti, varnosti in kakovosti, ne da bi pri tem delal razlike med rastlinskimi in ostalimi zdravili. (Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1. 1. 15. Tradicionalna in homeopatska zdravila

Ljudje za samozdravljenje uporabljajo poleg zdravil, katerih učinki so bili dokazani z dobro načrtovanimi kliničnimi raziskavami po vseh pravilih dobre klinične prakse, tudi pripravke, katerih učinki so bili dokazani po manj strogih merilih ali pa niti še niso bili dokazani, pri nekaterih pa je bilo celo dokazano, da ne delujejo. Kljub temu jih ljudje uporabljajo že desetletja ali stoletja in jih ni mogoče prepovedati, saj bi si jih ljudje v primeru prepovedi prodaje izdelovali sami in uporabljali brez nadzora. Stroka je ugotovila, da je najustrezneje tudi te izdelke opredeliti kot zdravila in tako z ustrezno omejeno uporabo in kakovostjo zagotoviti njihovo varnost. Takšna zdravila morajo biti ustrezno označena, da ne bi zavajala tistih potrošnikov, ki se želijo (samo)zdraviti izključno z zdravili z jasno dokazanim učinkom. Evropska direktiva o zdravilih, ki je implementirana tudi v slovenski zakonodaji, tako pozna dve kategoriji zdravil, pri katerih dokazi o klinični učinkovitosti niso potrebni: homeopatska in tradicionalna zdravila. Pri homeopatskih zdravilih ni potrebnih nobenih dokazov o učinkovitosti, pri tradicionalnih zdravilih pa mora proizvajalec dokazati, da je učinek zdravila »verjeten«. Poleg tega velja za tradicionalna zdravila še nekaj zahtev: da se v enaki obliki, odmerkih in za enak namen uporabljajo že vsaj 30 let, da so za peroralno ali topično uporabo, da so primerna za samozdravljenje in da so v prehodnem obdobju rastlinskega izvora. Izdelki iz teh dveh skupin morajo biti že na škatlici jasno označeni: npr. »tradicionalno zdravilo rastlinskega izvora za lažje izkašljevanje pri prehladu, ki temelji izključno na podlagi dolgotrajnih izkušenj (Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1. 1. 16. Slovenski trg zdravil brez recepta

Glede na razvoj dogodkov lahko domnevamo, da bo samozdravljenje tudi pri nas dobilo večji pomen. Do tega bo prišlo predvsem zaradi sledečih dejavnikov:

- spremembe sistema zdravstvenega zavarovanja v smeri večje udeležbe bolnika pri plačilu stroškov in izključitev določenih storitev iz bremena zdravstvenega zavarovanja,
- relativno velike razpoložljivosti laične zdravstvene literature (različni priročniki, stalne zdravstvene rubrike v revijah in specializirane revije),
- krepitev zasebne iniciative (zeliščne lekarne, specializirane prodajalne, zasebna medicinska praksa),
- večja odgovornost porabnikov za lastno zdravje in pomanjkanje časa za obisk pri zdravniku.

(Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1. 1. 17. Rastlinski pripravki, čaji, vitamini in minerali

Fitoterapija ali zdravljenje z zdravilnimi rastlinami je ena od najstarejših oblik zdravljenja. V znamenitem Ebersovem papirusu (1500 let pred n. št.) je naštetih 700 zdravilnih rastlin. Fitoterapija spada k komplementarni medicini in je npr. v ZDA najbolj razširjena oblika te vrste medicine. Zdravilne rastline so pomožna zdravilna sredstva. Mednje ne uvrščamo zgolj zelišča, ki jih kupimo v lekarni in iz njih naredimo čaje. Veliko sadežev in rastlin, ki jih uživamo kot sadje in zelenjavo, prav tako uvrščamo med rastline, ki ugodno vplivajo na zdravje. V Sloveniji velja, da so zdravilne rastline zdravila, ki so izključno rastlinskega izvora in ki učinkovino vsebujejo v nadzemnih ali podzemnih delih rastlin ali drugem rastlinskem materialu ali v njihovi kombinaciji v surovem ali predelanem stanju v ustrezni farmacevtski obliki. Za rastlinski material štejejo tudi sokovi, maščobna olja, eterična olja ali druge podobne snovi. Zdravila rastlinskega izvora lahko poleg zdravilnih učinkovin vsebujejo tudi pomožne snovi. Zdravila, ki vsebujejo rastlinski material v kombinaciji s kemično definiranimi učinkovinami, vključno s kemično definiranimi, izoliranimi sestavinami rastlin, ne štejejo za zdravila rastlinskega izvora. Na osnovi dostopne literature lahko ugotovimo, da veliko zdravilnih rastlin vpliva na delovanje številnih zdravil. Mnogo interakcij je takšnih, da spremenijo delovanje zdravila, nekatera pa zmanjšajo učinkovitost. Zdravniki bi zato pri predpisovanju zdravil in pred operacijo morali imeti v mislih tudi možnost interakcij z zdravilnimi rastlinami, ki jih bolniki po navadi jemljejo za samozdravljenje. Zdravilne rastline, ki najpogosteje nastopajo v interakcijah z ostalimi zdravili, so šentjanževka, česen, ginko, ginseng, kava in grenivka. Tveganje je večje pri bolnikih, ki čakajo na operacijo oziroma so jo ravno prestali, saj ti običajno prejema več zdravil hkrati. Občutljivi na interakcije so tudi bolniki po presaditvah organov, tisti, ki jemljejo antikoagulate, ter bolniki, okuženi z virusom HIV. Zdravniki bi morali bolnike vprašati o jemanju v prispevku naštetih zdravilnih rastlin in jih opozarjati na nevarnosti sočasnega jemanja z zdravili, predpisanimi na recept ali izdanimi brez recepta.

Čaji in čajne mešanice so še vedno najpogostejša oblika zdravilnih pripravkov iz rastlin. To so enakomerne zmesi razdrobljenih ali nerazdrobljenih rastlinskih drog. Stopnja njihove razdrobljenosti je predpisana glede na vrsto droge, različno za plod, cvet, list, zel, skorjo in korenino, in ima znatni vpliv na zdravilnost pripravljene napitke. Z besedo droga pa označujemo rastlino ali del rastline, ki vsebuje zdravilne snovi. V namene samozdravljenja se uporabljajo predvsem zdravilni čaji. To so na videz preprosti pripravki, pri pripravi katerih pa je pomembno upoštevati številne dejavnike. Rastline morajo biti najboljše kakovosti, kar se doseže ob skrbnem gojenju, žetvi in sušenju zelišč ter njihovem pravilnem shranjevanju. Potrebno je upoštevati navodila za njihovo pripravo, kajti le ob pravilni pripravi čajnega napitka lahko izlužimo zdravilne snovi v zadostni meri. Čaji lahko vsebujejo eno samo drogo ali pravilno zmes drog, vendar ne več kot 4 do 7, saj je zaradi premajhnega odmerjanja posameznih drog v čajni mešanici dvomljiva učinkovitost napitka. Raziskave o sestavi in učinkovitosti zdravilnih rastlin so zelo napredovale, tako da so za mnoge rastline že dokazane vsebujoče učinkovine ter zdravilno delovanje le-teh. Upoštevati pa moramo tudi dokaze o neželenih stranskih učinkih, ki v mnogih primerih niso zanemarljivi, zato so zdravilni čaji na voljo le v lekarnah in specializiranih trgovinah. Pri pripravi zdravilnih čajev je potrebno upoštevati navodilo o trajanju posameznih delov postopkov, ker je od tega odvisen izkoristek droge. Za pravilno delovanje moramo zdravilni napitek po navodilu sladkati in ga piti ohlajenega do predpisane temperature ob določenem času, pred ali po jedi. Kot pri sintetskih zdravilih pa je tudi pri zdravilnih rastlinah pomembno doziranje (odmerjanje), ki je odvisno od kemijske sestave droge, terapevtske uporabe ter od starosti in teže bolnika. Pri uporabi zdravilnih rastlin moramo upoštevati rizične skupine, med katere spadajo dojenčki, nosečnice in doječe matere, za katere večina zdravilnih rastlin ni primernih, zato naj bi jih uporabljali le po strokovnem posvetu, ko je pričakovana korist večja od morebitnega tveganja. Uporaba zdravilnih čajev in čajnih mešanic je lahko zelo učinkovita, če uporabljamo kakovostne zdravilne rastline, upoštevamo strokovna navodila za uporabo in pripravo, lahko pa je tudi nevarna, če tega ne upoštevamo in če v težjih primerih obolenj zavlačujemo z ustrežno terapijo pod zdravniškim nadzorom.

Vitamini so skupina biološko aktivnih organskih spojin, katerih prisotnost v krvi pripomore danemu živemu organizmu pri vzpostavljanju zdravstvenega ravnotežja. Teh spojin ne more sintetizirati sam organizem iz osnovnih hranil (beljakovin, ogljikovih hidratov in maščob), ampak jih mora prejeti od zunaj. Vitamine delimo na tiste, ki so topni v maščobah (A, D, E, K) in na tiste, ki so topni v vodi (C, B-kompleks in H). Kadar jih s hrano použijemo preveč, se skladiščijo v maščevju in jetrih. Pri pretiranem uživanju vitaminov, tako naravnih kot tudi sintetičnih, se lahko pojavi hipervitaminoza, ki se kaže v različnih zdravstvenih težavah. Nasprotno se v vodi topni vitamini ne kopičijo v telesu, ampak se presežene količine izločijo skozi ledvice v seč. Zato skorajda ni nevarnosti, da bi prišlo do zastrupitve zaradi zaužitja prevelike količine v vodi topnih vitaminov. Vitamine lahko razdelimo na: naravne, delno naravne (to so derivati rastlinskega ali živalskega izvora, ki se jih pridobi s ekstrakcijo, hidrolizo, destilacijo ali kristalizacijo) in sintetične (ti so pridobljeni iz naravnih ali pa iz kemičnih virov).

Minerali so snovi anorganskega izvora in so največkrat v obliki soli. Glede na potrebno količino mineralov v telesu jih delimo na makroelemente in mikroelemente (oligoelemente). Med makroelemente, ki jih organizem potrebuje v večjih količinah, spadajo kalcij, fosfor, kalij, žveplo, klor, natrij in magnezij. Med mikroelemente, ki jih organizem potrebuje v manjših količinah, pa prištevamo železo, jod, baker, mangan, fluor, cink, krom, selen, molibden, kobalt, vanadij. Za življenje je pomembnih predvsem naslednjih sedem mineralov: cink, fosfor, jod, kalcij, magnezij, selen in železo« (Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1. 1. 18. Zdravila za samozdravljenje

Zdravila za samozdravljenje so lahko naravnega in sintetskega izvora. Naravna zdravila so zdravila, narejena iz delov rastlin ali rastlinskih izvlečkov. Nekatera zdravila so sintetska, torej pridobljena po kemijski poti. Praviloma veljajo za obe vrsti zdravil enake zahteve. Zdravila za

samozdravljenje naravnega in sintetskega izvora so varna, učinkovita in kvalitetna, če jih uporabljamo v skladu z navodili. Absolutne varnosti sicer ni, vendar ugleden proizvajalec zdravil, farmacevt v lekarni in država, ki skrbi za nadzor nad razvojem, proizvodnjo, kontrolo kvalitete in prometom z zdravili, zagotavljajo ugodno razmerje med učinkovitostjo in varnostjo. Pripravki, ki jih včasih ponujajo nepooblaščen prodajalci, predstavljajo nevarnost za zdravje. Že zdravilo, pripravljeno po vseh pravih stroke, predstavlja določeno tveganje, pripravki sumljivega izvora pa to tveganje močno povečajo ali pa so neučinkoviti, kar pomeni proč vržen denar in nerešene zdravstvene težave. Zdravila naravnega izvora so večinoma preizkušena skozi stoletja. **S prakso se je potrdila njihova po navadi blaga učinkovitost in varnost.** Strokovno pripravljena v farmacevtski tovarni ali lekarni predstavljajo primerno sredstvo za samozdravljenje. (Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1. 1. 19. Varnost samozdravljenja

Pri samostojni uporabi zdravil je potrebno upoštevati nekaj pravil:

- 1) Uporabljamo zdravila, o katerih smo dobro informirani (knjige, navodilo, nasvet strokovnjaka).
- 2) Izogibamo se kombiniranju več različnih zdravil.
- 3) Zdravljenje naj ne traja dlje kot je potrebno (ob nadaljevanju težav se obišče osebnega zdravnika).
- 4) Pazimo na podatke o zdravilu na pakiranju (navodilo, odmerki, opozorila, rok uporabe).
- 5) O opažanju nenavadnih znakov in slabem počutju pomislimo na stranske učinke zdravila ter zdravljenje prekinemo.
- 6) Ne uporabljamo zdravila že za vsako najmanjšo težavo.
- 7) Ob dvomih ali težavah vedno poiščemo nasvet strokovnjaka

(Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1. 1. 20. Razlogi za uporabljanje alternativnih metod zdravljenja

V sodobnem svetu smo soočeni s porastom uporabe alternativnih metod samozdravljenja. Pri bolnikih so razlogi za uporabo KAM različni in številni. Raziskave kažejo, da so uporabniki KAM bolj izobraženi, ocenjujejo svoje zdravje slabše, imajo holistični pogled na zdravje, so v življenju doživeli izkušnjo, ki je spremenila njihovo življenjsko filozofijo, imajo katero od naslednjih zdravstvenih težav: **anksioznost, bolečino v križu, kronično bolečino, težave s sečili, jih označuje pripadnost okoljevarstvenikom, feministkam in se zanimajo za duhovnost ter psihologijo osebnostne rasti. Na uporabo zdravilnih rastlin vpliva tudi uporaba le-teh pri drugih družinskih članih, prepričanje, da je potrebno imeti kontrolo nad svojim zdravjem in da so zelišča učinkovita.** Razlogi za uporabo alternativnih metod zdravljenja, ki so jih bolniki najpogosteje omenjali, so priporočila prijateljev ali sodelavcev, želja, da bi se izognili stranskim učinkom konvencionalnega zdravljenja ali ker z uradno medicino niso uspeli ozdraviti bolezni.

Alternativne metode zdravljenja uporabljajo vse demografske skupine. V nekoliko večjem odstotku se zanj odloča primestno prebivalstvo, **predvsem ženski del populacije in pa tisti z boljšim socialno-ekonomskim položajem ter višjo izobrazbo.** V večini uporabniki niso bili najbolj prepričani o njeni učinkovitosti vendar so zelo zadovoljni z dejstvom, da so prevzeli nadzor nad boleznijo in da so lahko zmanjšali uporabo zdravil. Ne zavračajo medicine, ki temelji na dokazih (Evidence Based Medicine – EBM), ampak gre bolj za to, da poskušajo preplesti uporabo KAM in tehnik samopomoči v njihovo lastno strategijo, **zmanjšati odvisnost od zdravil in biti v obvladovanju bolezni proaktivni.** Želijo si bolj holistični pristop in obširne razlage bolezni. Želijo si biti bolj vključeni v odločitve glede zdravljenja. Aktivna udeležba v zdravljenju je za bolnike zelo pomembna, ker imajo občutek, da so prevzeli nadzor nad lastnim zdravstvenim stanjem, obenem so bolj poučeni o možnih vzrokih o nastanku in razvoju njihove bolezni. (Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1. 1. 21. Vloga zdravnika pri samozdravljenju

Raziskava kaže na to, da zdravniki podcenjujejo uporabo KAM pri svojih bolnikih, pa tudi na to, da veliko bolnikov o tem ne govori s svojim zdravnikom. Zaradi možnih interakcij z zdravili na recept pa bi zdravniki morali biti dobro poučeni o varnosti, učinkovitosti in interakcijah zdravilnih rastlin, prehranskih dopolnil in zdravil v prosti prodaji z zdravili na recept. Poleg dobre informiranosti zdravnikov, kot tudi bolnikov glede samozdravljenja, je predvsem pomembna vzpostavitev ustrezne komunikacije. Raziskave so pokazale, da lahko učinkovito sporazumevanje izboljša zadovoljstvo bolnika, sprejemanje zdravljenja in končni izid bolezni. (Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1. 1. 22. Anketa o samozdravljenju v Sloveniji iz leta 2008

Največ anketiranih podpira samozdravljenje in se ga tudi poslužuje (52,1 %), najmanj jih je odgovorilo, da jih samozdravljenje **ne zanima** (6,2 %). Anketirani so se v preteklem letu (2008) največkrat posluževali zdravil, rastlinskih pripravkov, čajev, vitaminov in mineralov kot oblike samozdravljenja (84,0 %). Vse ostale načine samozdravljenja, kot so homeopatija, kiropraktika in akupunktura, **so uporabili le redki**.

Najpogosteje uporabljeni preparati za samozdravljenje so zdravilne rastline in čaji (74,4 %), nekoliko manj zdravila brez recepta, ki se dobijo v lekarni (69,3 %) in vitamini ter minerali (69,0 %). **Ne nezamisljiv odstotek ljudi je uporabilo zdravila na recept, ki jih je predpisal zdravnik, a so ostala od prejšnjih zdraviljenj (38,8 %). Najmanj jih je uporabilo homeopatska zdravila (4,6 %).**

Razloga za odločitev za samozdravljenje sta se izkazala predvsem dva: anketirani zdravnika ni želel obremenjevati, saj se bolezen ni zdelo tako huda (60,0 %) in anketiranemu je potek boleznin znan in zna ukrepati (59,6 %).

Pri vprašanju, ki se je prav tako navezovalo na mnenje anketiranih o varnosti samozdravljenja, jih je največ odgovorilo, **da se jim samozdravljenje zdi varno** le, če imajo dovolj informacij (67,1 %). Ena petina (19,8 %) jih meni, da je samozdravljenje lahko nevarno, manjšina pa je mnenja, da je popolnoma varno (4,0 %). Iz tega lahko sklepamo, da se večina anketiranih odloči za samozdravljenje **le ob zadostni informiranosti**.

Anketirani ocenjujejo, da ima njihov osebni zdravnik pozitivno mnenje o samozdravljenju, mu ne nasprotuje, se osebni zdravnik informira o ostalih zdravilih, ki jih anketirani uporabljajo. Anketirani sami ne povedo zdravniku o samozdravljenju oziroma mu ne povedo, če jih izrecno ne vpraša. Vidimo, da kljub pozitivnemu odnosu osebnega zdravnika do samozdravljenja, še vedno obstaja siva cona, ki lahko vodi v neželene učinke medsebojnega učinkovanja zdravil oziroma neučinkovitost na recept predpisanih zdravil. Rezultate tega vprašanja bi lahko pripisali splošni neinformiranosti in nevednosti anketiranih o nevarnih kombinacijah in medsebojnih interakcijah zdravil. (Povzeto po: Smogavec, Softič: Razširjenost samozdravljenja v slovenski populaciji, Medicinska fakulteta Maribor 2009)

1.2. Ocena stanja

Zaradi zaščite ustavnih in človekovih pravic pred interesi korporacij, pred nevarnostmi lobiranja in korupcije, je nujno sprejeti zakonodajno rešitev vprašanja osnovne nedotakljivosti človeškega telesa in pravice do samozdravljenja.

2.2. Razlogi za sprejem zakona

Čprav je z ustavo in človekovimi pravicami zagotovljena osnovna nedotakljivost človeškega telesa in so enako zagotovljeni pogoji dostojnega bivanja, prihaja v času iskanja globalnih rešitev na vseh področjih do poskusov omejevanja posameznikove izbire glede načina zdravljenja in ohranjanja ravnovesja svojega imunskega sistema. Takšno omejevanje pa hkrati nasilno posega na področje človekovih pravic, obenem pa je nevarno javnemu zdravju, saj je zaradi velikih razlik med posamezniki smotno, da večji del odgovornosti za zdravje sloni na posameznikih, ter da strokovna telesa dajejo zgolj splošne napotke in smernice in ne, da bi natančno določala splošne postopke za vse prebivalce. Uravnilovka je zaradi razlik med ljudmi nujno za veliko večino popolnoma neprimeren postopek, na področju zdravja torej – nezdrav, oziroma zdravju škodljiv postopek. Zakon ščiti posameznike pred takšno uravnilovko in jim zato omogoča, da sami odgovorno odločajo o načinu svojega zdravljenja oziroma ohranjanja ravnovesja telesne imunosti. Na ta način zakon hkrati varuje javno zdravje in razbremenjuje zdravstveni proračun.

2.3. Cilji, načela in poglobitve rešitve predloga zakona,

2.3.1. Cilji

Uskladitev zakonodaje s splošno deklaracijo o človekovih pravicah

Uskladitev zakonodaje z ustavo

Boljšanje javnega zdravja

Razbremenitev zdravstvenega proračuna

2.3.2. Načela, upoštevana v predlogu zakona

2.3.2.1. Človekove pravice

Splošna deklaracija o človekovih pravicah zagotavlja vsem ljudem osnovne pogoje za bivanje.

Predvsem se zakon navezuje na člene:

Člen 1. - Vsi ljudje se rodijo svobodni in imajo enako dostojanstvo in enake pravice. Obdarjeni so z razumom in vestjo in bi morali ravnati drug z drugim kakor bratje.

Člen 3 - Vsakdo ima pravico do življenja, do prostosti in do osebne varnosti.

Člen 5. - Nihče ne sme biti podvržen mučenju ali okrutnemu, nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju.

Člen 12. - Nikogar se ne sme nadlegovati s samovoljnim vmešavanjem v njegovo zasebno življenje, v njegovo družino, v njegovo stanovanje ali njegovo dopisovanje in tudi ne z napadi na njegovo čast in ugled. Vsakdo ima pravico do zakonskega varstva pred takšnim vmešavanjem ali takšnimi napadi.

Člen 22 - Vsakdo ima kot član družbe pravico do socialne varnosti in pravico do uživanja, s pomočjo prizadevanja svojih skupnosti in mednarodnega sodelovanja in v skladu z ureditvijo in sredstvi neke države, ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic, nepogrešljivih za njegovo dostojanstvo in svoboden razvoj njegove osebnosti.

Člen 25 - Vsakdo ima pravico do takšne življenjske ravni, ki zagotavlja njemu in njegovi družini zdravje in blaginjo, vključno s hrano, obleko, stanovanjem, zdravniško oskrbo in potrebnimi socialnimi storitvami; pravico do varstva v primeru brezposelnosti, bolezni, delovne nezmožnosti, vdovstva ter starosti ali druge nezmožnosti pridobivanja življenjskih sredstev zaradi okoliščin, neodvisnih od njegove volje.

Člen – 29 - 1. Vsakdo ima dolžnosti do skupnosti, v kateri je edino mogoč svoboden in popoln razvoj njegove osebnosti. - 2. Pri izvajanju svojih pravic in svoboščin je vsakdo podvržen samo takšnim omejitvam, ki so določene z zakonom, katerih izključni namen je zavarovati obvezno priznanje in spoštovanje pravic in svoboščin drugih ter izpolnjevanje pravičnih zahtev morale, javnega reda in splošne blaginje v demokratični družbi. - 3. Te pravice in svoboščine se v nobenem primeru ne smejo izvajati v nasprotju s cilji in načeli Združenih narodov.

2.3.2.2. Ustavne pravice

Ustava zagotavlja državljanom Slovenije telesno nedotakljivost in osnovne pogoje za bivanje v skladu s Splošno deklaracijo o človekovih pravicah.

2.3.2.3. Javno zdravje

Študije o samozdravljenju se strinjajo, da več, kot je v družbi samozdravilne dejavnosti, boljše je zdravstveno stanje prebivalcev in s tem javno zdravje. V Sloveniji uporablja samozdravljenje 72 % odstotkov prebivalstva in prebivalci naravnim metodam zdravljenja povprečno bolj zaupajo kot uradni medicini.

2.3.2.4. Razbremenitev zdravstvenega proračuna

Študije o samozdravljenju so si enotne, da je samozdravljenje izrednega pomena, saj je glavno varovalo pred obremenjevanjem zdravstvenega sistema in s tem tudi proračuna.

2.3.3. Poglavitne rešitve predloga

Zaščita in višanje kvalitete javnega zdravja.

Razbremenitev zdravstvenega proračuna.

Uskladitev zakonov s splošno deklaracijo o človekovih pravicah

2.4. Normativna usklajenost predloga zakona

2.4.1. z veljavno zakonodajo

Zakon je usklajen z ustavo, z zakonom o zdravnikih z zakonom o pravicah pacientov. Potrebna je manjša uskladitev zakona o nalezljivih boleznih in primerna razlaga pravilnika o cepljenju, zaščiti z zdravili in varstvu pred vnosom in razširjenjem nalezljivih boleznih.

2.4.2. z veljavnimi načeli mednarodnega prava in mednarodnimi pogodbami RS

Zakon se usklajen s splošno deklaracijo o človekovih pravicah, ki zagotavlja nedotakljivost telesa, usklajen je z mednarodno konvencijo o mamilih iz leta 1961, ki dopušča gojenje rastlin, ki se sicer obravnavajo kot prepovedane droge, v hortikulturne ter zdravilne namene, ter z napotki Svetovne zdravstvene organizacije, ki priporoča cepljenje, ampak nalaga hkrati tudi spoštovanje človekovih pravic.

2.4.3. Predpisi, ki jih je treba spremeniti in paketno obravnavati

V Členu št 22 Zakona o nalezljivih boleznih Uradni list RS, št. 69/95 (ZNB-UPB1) je treba besedo 'obvezno' izbrisati in jo nadomestiti z 'besedo 'priporočljivo', tako da se prvi odstavek člena ne glasi : » , temveč: » .« V skladu s tem je treba tudi razlagati vse člene Pravilnika o cepljenju, zaščiti z zdravili in varstvu pred vnosom in razširjenjem nalezljivih boleznih Uradni list RS, št. 16/1999. Hkrati je treba spremeniti tri člene Pravilnika o ukrepih za ugotavljanje, preprečevanje širjenja in zatiranje stekline - Rabies (Lyssa) ker niso podani razlogi za pavšalno vsakoletno cepljenje psov.

2.5. O sodelovanju javnosti

Smisel vseh ekoloških in zeliščarskih iniciativ in gibanj v zadnjih desetletjih je ravno pravica do samozdravljenja po svojih zmožnostih in z uporabo ter z gojenjem za uporabo naravnih zelišč in njihovih preparatov, kateri se vsakemu posamezniku ali posameznici zdijo primerni za ohranjanje svojega psihozičnega imunskega sistema. Pričujoči zakon to določa v skladu s splošno deklaracijo človekovih pravic, na podlagi katere med drugim cepljenja niso obvezna, ampak zgolj priporočljiva tudi na primer v Avstriji in v Nemčiji. Zakon se torej naslanja na dolgoletno tradicijo gibanj, ki se po svetu trudijo, da bi na vseh področjih prišlo do spoštovanja človekovih pravic in svoboščin ter načel nedotakljivosti človeškega telesa.

3. Ocena finančnih posledic predloga zakona za državni proračun in druga javna finančna sredstva,

Zakon predvidoma ne bo imel negativnih finančnih posledic za proračun, pričakovati pa je razbremenitev zdravstvenega sistema in s tem proračuna. Zaradi izboljšanja javnega zdravja bo razbremenjen družinski proračun.

Predlog zakona ne vpliva na druga javna finančna sredstva.

4. Predlog zakona ne predvideva porabe proračunskih sredstev v obdobju, za katerega je bil državni proračun že sprejet

5. Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih in prilagojenosti predlagane ureditve pravu Evropske unije

V Evropi uniji zaenkrat ni posebnih zakonov o samozdravljenju, ker osnovne pravice o samozdravljenju in nedotakljivosti človeškega telesa zagotavljajo ustave, splošna konvencija o človekovih pravicah in zakonodaja o pacientovih pravicah. Tudi pri nas sicer ustava zagotavlja enake človekove pravice, vsa zakonodaja pa medsebojno in z ustavo ni povsem usklajena.

5.1. Avstrija

Vsaka polnoletna oseba ima pravico, da odloča o svojem telesu. Zdravnik nima pravice odločanja! Pacient ima pravico, zavrniti vsak zdravstven postopek, četudi se takšna odločitev zdi z zdravstvenega stališča nerazumna.

5.2. Nemčija

V Nemških bolnišnicah, vsako leto umre med 17 in 100 tisoč pacientov zaradi pomanjkanja higiene, napačne diagnoze ali zaradi napačnega zdravljenja, zato poskuša vlada to reševati z aktivnim podpiranjem samozdravljenja. Hkrati je bil v zaščito pacientov sprejet predpis, po katerem morata pacient in zdravnik pred zdravljenjem podpisati pogodbo, pod določenimi pogoji pa mora zdravnik pravilnost svoje diagnoze dokazovati pred sodiščem. Cepljenje v Nemčiji ni obvezno, temveč prostovoljno. Pravica do telesne nedotakljivosti vključuje pravico, biti izčrpno obveščen o vsakem zdravstvenem posegu ali postopku ter ga sprejeti ali zavrniti. Nihče nima zaradi lastnega prepričanja ali zaradi mnenja svojih poklicnih kolegov, da razume prave interese svojega bližnjega bolje, kot on sam, pravice svojega mnenja dotičnim osebam vsiljevati, oziroma posegati v njihovo osebno integriteto ali izvajati proti njihovi volji na njih zdravstvene postopke, za katere sicer misli, da so koristni.

5.3. Irska

Na Irskem zahteva vsak zdravstveni postopek predhodno pismeno privolitev s strani pacienta. O cepljenjih in zdravstvenih postopkih otrok odločajo njihovi starši. Ministrstvo za zdravje priporoča cepljenje, ki pa ni obvezno, ampak prostovoljno

5.4. EU

Evropska komisija sicer priporoča cepljenja, jih pa ne predpisuje kot obvezna. Leta 2002 so aktivni državljani EU v sodelovanju z različnimi organizacijami spisali Listino evropskih pacientovih pravic, kjer je pacientova informiranost in osebna izbira zdravstvenega postopka ključni pogoj izvajanja slehernega zdravstvenega postopka. Listina temelji na 35. členu Evropske listine o človekovih pravicah. Posebej se svoboščinami pacientov ukvarja Deklaracija Svetovne zdravstvene organizacije za Evropo iz leta 1994, kjer je pristanek pacienta na zdravstveni postopek temeljni pogoj za izvajanje zdravstvenega postopka. Pisarna Svetovne zdravstvene organizacije v Evropi je na konferenci Svetovne zdravstvene organizacije leta 1999 v Kopenhagnu objavila svoje ugotovitve, da namreč kljub temu, da je večina držav sprejela zakone o pacientovih pravicah, to v resnici ni imelo velikega učinka. Konkretno je bilo zapisano, da: » Pacienti stalno poročajo, da njihova mnenja niso dovolj upoštevana in da so njihove pravice pogosto kršene. Razlog za to leži v nezaupanju strokovnjakov in odgovornih za organizacijo in financiranje zdravstvenih sistemov, katerim se zdi izvajanje teh pravic preveč zapleteno ali predrago. Načela partnerstva s pacienti in potrebe po izčrpnem informiranju pacientov ter polnega upoštevanje njihovega mnenja pri sprejemanju odločitev o njihovem zdravljenju strokovno osebje še ni v celoti sprejelo.«

Kar se tiče obravnave stekline v Evropi, so naslednje države razglašene za stekline proste: Avstria, Združeno kraljestvo Velike Britanije, Republika Irska, Belgija, Nizozemska, Luksemburg, Francija, Švica, Portugalska, Italija, Španija, Grčija, Malta, Nemčija, Danska, Norveška, Švedska, Finska, Češka in Islandija. Cepljenj psov proti steklini pa je obvezno le v primeru potovanja s pasjim potnim listom.[]

6. Druge posledice, ki jih bo imel sprejem zakona

Zakon ne bo imel drugih posledic, kot tistih, zapisanih zgoraj

6.1. Izboljšanje javnega zdravja

Zdravstveni sistem, ki ne bi računal na to, da državljani po svojih močeh sami skrbijo za svoje zdravje, bi nemudoma propadel. Razumljivo je torej, da je lahko zdravstveni sistem učinkovit samo v okolju, kjer prebivalci v čim večji meri sami skrbijo za svoje zdravje, saj se lahko tako zdravstveni sistem posveti resnično bolnim prebivalcem, ne pa hipohondrom in ljudem z manjšimi težavami, katere si lahko zlahka odpravijo sami

6.2. Razbremenitev zdravstvenega sistema

Izboljšanje javnega zdravja pomeni finančno in dejansko razbremenitev zdravstvenega sistema in je predpogoj za njegovo učinkovitost.

6.3. Uskladitev zakonodaje z ustavo in splošno deklaracijo o človekovih pravicah

V Nemčiji in Avstriji ni obveznega cepljenja, obstaja samo priporočljivo cepljenje. S takšnim pristopom se je zagotovila usklajenost nemške in avstrijske zakonodaje z ustavo in s splošno deklaracijo o človekovih pravicah. Enako zahteva tudi Svetovna zdravstvena organizacija, ki sicer priporoča cepljenja, poudarja pa pomen pravice pacientovih pravic, ki so predvsem v doslednem upoštevanju nedotakljivosti človeškega telesa in o nujno potrebnem pristanku pacienta na vsakršen zdravstveni poseg

II. BESEDILO ČLENOV

1. člen

(področje urejanja)

(1) Ta zakon ureja vprašanje osebne nedotakljivosti, pravice do osebne lastnine in pravice do samozdravljenja

(2) Ta zakon se vsebinsko navezuje na Splošno deklaracijo o človekovih pravicah

(3) Ta zakon usklajuje medsebojna nasprotja med pravicami, zapisanimi v ustavi in Splošni deklaraciji o človekovih pravicah ter med veljavno zakonodajo na področju telesne nedotakljivosti in pravice do samozdravljenja ter med nasprotjem med Zakonom o zaščiti živali in Pravilnika o ukrepih za ugotavljanje, preprečevanje širjenja in zatiranje stekline – Rabies (Lyssa)

2. člen

(pristojnost)

(1) Pristojni minister oziroma ministrica (v nadaljnjem besedilu: minister) je minister za zdravstvo, razen, če ni v zakonu določeno drugače.

3. člen

(uskklajenost zakona z mednarodnimi predpisi, ustavo in zakonodajo)

Zakon je usklajen z ustavo, s konvencijami Združenih narodov, z zakonom o pravicah pacientov, z zakonom o zdravnikih in z zakonom o zaščiti živali.

4. člen

(definicije, uporabljene v zakonu)

Samozdravljenje – skrb za lastno telesno zdravje ali za zdravje svojih bližnjih z naravnimi sredstvi ali dostopnimi zdravili po lastni vesti.

Zdravilno zelišče –rastlina, ki jo samozdravilec goji v namene samozdravljenja ali zdravljenja svojih bližnjih

Zdravilo – snov, ali mešanica snovi, namenjena zdravljenju

Zdravljenje – skrb za lastno telesno zdravje ali za zdravje svojih bližnjih v skladu z navodili zdravnika ali zdravilca

5. člen

(omejevanje pravice do samozdravljenja in gojenja rastlin za samozdravljenje)

(1) Vsak človek ima pravico odločati o tem, s katerimi zdravili ali zdravilni rastlinami se bo zdravil in na kakšen način, razen če je nesposoben sprejemati takšno odločitev zaradi duševnih motenj ali zaradi očitno in nedvomno ogroženega življenja zaradi nepoznavanja učinkov zdravil.

(2) Vsak človek ima na zemlji, ki jo obdeluje zase ali v svojem stanovanju, pravico gojiti katero koli rastlino v namene samozdravljenja v skladu s svojimi potrebami brez omejitev, ki sicer veljajo za promet s temi rastlinami, v kolikor te rastline ali njenih pridelkov ali priprav ne prodaja. V primeru namena prodajepa mora le-ta potekati v skladu z veljavno zakonodajo

(3) Vsak ima pravico iz rastlin, namenjenih zdravljenju izdelovati preparate, namenjene samozdravljenju, brez omejitev, razen, če ne gre za preparate, ki so namenjeni prodaji, le-ta mora namreč potekati po veljavnih predpisih

(4) Vsak ima pravico svoje pridelke za osebno uporabo in samozdravljenje izmenjati za pridelke drugih gojilcev in samozdravilcev, brez omejitev, razen če ne gre za prodajo, ki mora potekati po veljavnih predpisih.

(5) Vsak ima pravico izmenjevati semena za rastline, namenjene samozdravljenju z drugimi gojilci ali samozdravilci, ki si sami gojijo za ohranjanje svojega zdravja svoje rastline, brez omejitev, v kolikor ne gre za prodajo, ki mora potekati po veljavnih predpisih.

6. člen

(omejevanje pravice do nedotakljivosti telesa)

(1) Vsak ima pravico zavrniti zdravilo, če o tveganjih učinkov zdravila, zdravstvenega postopka ali ne-postopka ni bil dovolj dobro informiran ali če po lastni presoji zdravila noče zaužiti, ali noče biti podvržen zdravstvenemu postopku, razen, v kolikor gre za duševno moteno osebo in hkrati za zdravilo ali zdravstveni postopek, ki je neobhodno potreben za življenje in katerega nezažitje ali neizvajanje bi ogrozilo življenje ali telesno zdravje duševno motene osebe ali katere druge osebe.

7. člen

(omejevanje pravice do svobode zdravljenja doma)

(1) Vsak se lahko zdravi doma, če je to njegova želja.

(2) Svobodo gibanja se omejuje na podlagi utemeljenega suma na beg pred zakonom ali suma na povzročanje telesne ali materialne škode.

8. člen

(odgovornost)

(1) Odgovornost za samozdravljenje nosi vsak sam, za mladoletno ali opravično nesposobno osebo pa njegovi starši oziroma skrbniki.

(2) Odgovornost za svojo žival nosi njen lastnik, oziroma skrbnik, vključno s pravico do v 6. členu omenjene telesne nedotakljivosti in pravice do zavrnitve zdravstvenega - veterinarskega postopka.

9. člen

(razmerje do drugih zakonov)

(1) Če so določbe posebnega zakona, ki ureja določeno področje glede posameznih pravic samozdravilcev za njih ugodnejše, se glede teh pravic za njih uporabljajo določbe posebnega zakona, sicer pa določbe tega zakona.

10. člen

(razveljavitev)

(1) Z dnem uveljavitve tega zakona se spremenijo členi 22 a, b, c, 23 in 24 Zakona o nalezljivih boleznih (ZNB UPB1) in sicer se izraz 'obvezni' briše, ter nadomesti z izrazom 'priporočljivo' in se na tak način razlaga tudi Pravilnik o cepljenju, zaščiti z zdravili in varstvu pred vnosom in razširjenjem nalezljivih boleznii in sicer v vseh členih, kjer je omenjen izraz 'obvezno', se le-ta nadomesti z izrazom 'priporočljivo' oziroma bere kot 'priporočljivo' .

(2) Z dnem uveljavitve tega zakona se spremenita člena 4 in 10 Pravilnika o ukrepih za ugotavljanje, preprečevanje širjenja in zatiranje stekline – Rabies (Lyssa) in sicer se 4. Člen spremeni tako, da se glasi: "Za območje, okuženo s steklino, se štejejo občine na območju Republike Slovenije, kjer je podan sum na steklino, v skladu z določil 5. člena tega Pravilnika"; prvi odstavek 10. Člen se spremeni tako, da se glasi: »"Imetniki psov morajo zagotoviti cepljenje psov proti bolezni, ko ti dopolnijo dve leti starosti"; in tretji odstavek 10. člena, se

spremeni tako, da se glasi: "Ponovna cepljenja (revakcinacije) psov je potrebno opravljati v rokih, ki jih določajo proizvajalci cepiv, vendar od zadnjega cepljenja ne sme preteči več kot 7 let".

11. člen

(uveljavitev zakona)

Ta zakon začne veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

III. OBRAZLOŽITVE ČLENOV

K 1. členu. Člen določa področje urejanja zakona in sicer navaja vprašanje osebne nedotakljivosti in pravice do samozdravljenja, ki se vsebinsko navezuje na Splošno deklaracijo o človekovih pravicah, ter usklajevanje medsebojnih nasprotij med pravicami, zapisanimi v ustavi in Splošni deklaraciji o človekovih pravicah ter med veljavno zakonodajo na področju telesne nedotakljivosti in pravice do samozdravljenja. Določba je v skladu z omenjenimi mednarodnimi dokumenti in z ustavo RS.

K 2. členu. Člen določa, da je pristojni minister oziroma ministrica (v nadaljnjem besedilu: minister) minister za zdravje, če ni v zakonu določeno drugače. Določba je v skladu z zakonodajo, saj spadajo zdravstvena vprašanja na področje ministrstva za zdravstvo.

K 3. členu. Člen obravnava usklajenost zakona z mednarodnimi predpisi, ustavo in zakonodajo in sicer navaja usklajenost z ustavo, s konvencijami združenih narodov (predvsem s Splošno deklaracijo o človekovih pravicah) ter z zakonom o pravicah pacientov, z zakonom o zdravnikih in z zakonom o zaščiti živalih. O skladnosti z zakonom o nalezljivih boleznih govori 10. člen zakona. Določba je usklajena s predpisi, katere navaja ter navaja spremembe, ki jih je poleg sprejema zakona treba opraviti.

K 4. členu. Člen podaja definicije nekaj izrazov v zakonu. Določba olajša razumevanje zakona.

K 5. členu. Člen obravnava omejitve pravice do samozdravljenja in gojenja rastlin za samozdravljenje in sicer omejuje: v prvem odstavku pravico odločanja o zdravih in zdravih rastlinah ter o načinu zdravljenja v primeru popolne nesposobnosti sprejemanja takšnih odločitev zaradi težkih duševnih motenj ali zaradi očitno in nedvomno ogroženega življenja zaradi nepoznavanja učinkov zdravil; naslednji odstavki določajo, je dovoljeno gojenje semen, zdravih rastlin in preparatov, izdelanih iz njih v zdravilne namene, njihova uporaba in njihovo izmenjevanje za druge pridelke samozdravilcev ali gojilcev, ne glede na njihovo siceršnje prepoved ali omejevanje prodaje, njihova prodaja pa le v kolikor ustreza drugim veljavnim predpisom, ki urejajo to vprašanje. Določba je v skladu z ustavo, z zakonom o zdravnikih in z zakonom o pravicah pacientov ter v skladu z mednarodnimi konvencijami, ki ne omejujejo gojenja rastlin v hortikulturne in zdravstvene namene.

K 6. členu. Člen določa omejevanje pravice do nedotakljivosti telesa in sicer določa, da ima vsak pravico zavrniti zdravilo ali zdravstveni postopek, če le-tega noče, razen, v kolikor gre za duševno težko moteno osebo in hkrati za zdravilo ali zdravstveni postopek, ki je nujno potrebno za življenje in katerega nezaužitje ali neizvajanje bi ogrozilo življenje duševno motene osebe ali katere druge osebe. Določba je v skladu z ustavnimi pravicami, zakonom o pravicah pacientov in s splošno deklaracijo o človekovih pravicah.

K 7. členu. Člen omejuje pravico svobode do zdravljenja doma in sicer se pravica so zdravljenja doma omejuje le na podlagi utemeljenega suma na beg pred zakonom ali suma na povzročanje telesne ali materialne škode. Določba je v skladu z zakonom o pacientovih pravicah

K 8. členu. Člen določa odgovornost za samozdravljenje in sicer jo nosi vsak samozdravilec zase, za mladoletne ali opravično nesposobne osebe pa njihovi starši oziroma skrbniki. Določba je v skladu z zakonodajo. Določba je tudi v skladu z Zakonom o zaščiti živali, ki pravi, da je vsako zbadanje, mučenje, eksperimentiranje in izvajanje zdravstveno tveganih dejanj na živali prepovedano.

K 9. členu. Člen določa razmerje do drugih zakonov, in sicer pravi, da v kolikor so določbe posebnega zakona, ki ureja določeno področje glede posameznih pravic samozdravilcev za njih ugodnejše, se glede teh pravic za njih uporabljajo določbe posebnega zakona, sicer pa določbe tega zakona. Določba je v skladu z zakonodajno prakso.

K 10. členu. Člen obravnava razveljavitev in sicer navaja potrebne spremembe členov 22 a, b, c 23 in 24 Zakona o nalezljivih boleznih (ZNB UPB1) in sicer se izraz 'obvezni' briše ter nadomesti z izrazom 'priporočljivo'. Na enak način se tolmači tudi Pravilnik o cepljenju, zaščiti z zdravili in varstvu pred vnosom in razširjenjem nalezljivih bolezni in sicer v vseh členih, kjer je omenjen izraz 'obvezno', se le-ta nadomesti z izrazom 'priporočljivo' oziroma bere kot 'priporočljivo'. Določba v prvem odstavku je v skladu z zakonodajno prakso, posebno se naslanja na splošno deklaracijo o človekovih pravicah.

Določba v drugem odstavku je v skladu z Zakonom o zaščiti živali, spremembe Pravilnika o o ukrepih za ugotavljanje, preprečevanje širjenja in zatiranje stekline – Rabies (Lyssa) pa so upravičene zaradi spremenjenih okoliščin, namreč: **Obrazložitev k predlogu za spremembo 4.** člena Pravilnika: Za razglasitev celotne Slovenije kot okuženo območje ni strokovnih razlogov. Statistika stekline je izredno nizka in zaenkrat

ne predstavlja večje nevarnosti za razširjanje epidemioloških razsežnosti. Priporočila IVZ ne zahtevajo izrecne preventivne obravnave psov, ki tudi niso najbolj ciljna skupina v smislu stekline, saj obstajajo bolj ogrožene živali, katerih gibanja in cepljenja pa ni mogoče povsem kontrolirati, a to danes vendar ne predstavlja resne nevarnosti za epidemijo stekline. Glede na to, da se vedno bolj javno izpostavljajo izredno velika tveganja za nevarne posledice precepljenja ali nepotrebne cepljenja, ni pravega razloga, da bi morali odgovorni in skrbni lastniki psov svoje pse izpostavljati zdravstvenim tveganjem, če to ni strokovno opravičljivo. Zato je smotno, da se cepijo zgolj psi, ki se službeno ali rekreativno gibajo po območju, kjer dejansko obstaja sum na okuženost v skladu s 5. členom tega Pravilnika.

Primerjalna statistika:

leta 2010 je bilo s steklino okuženih 14 lisic in dve kravi.<http://www.zzv-nm.si/default.cfm?Jezik=Si&Kat=050601&Bes=75>

Tretja najpogosteje prijavljena nalezljiva bolezen je Lymska borelijoza:320 primerov samo v sep in okt 2011<http://www.zzv-lj.si/nalezljive-bolezni/spremljanje-gibanja-nalezljivih-bolezni/EPIPORseptemberinoktober2011.pdf>

V letu 2006 smo v Sloveniji zabeležili 373 prijavljenih primerov klopnega meningoencefalitisa, 32 primerov borelioznega meningitisa in 4364 primerov borelioznega eritema. v letu 2006 je bilo zaradi težav s srcem prvič hospitaliziranih 33 927 ljudi, zaradi različnih kroničnih težav z dihalji je bilo prvič hospitaliziranih 2 909 ljudi. Leta 2009 je bilo prijavljenih 66842 primerov nalezljivih bolezni. 135 jih je umrlo http://www.ivz.si/Mp.aspx/SPREMLJANJE_GIBANJA_NALEZLJIVIH_BOLEZNI.pdf?ni=0&pi=7&_7_Filename=2498.pdf&_7_MediaId=2498&_7_AutoResize=false&pl=0-7.3.

od Jan do Okt 2011 je bilo 109 prometnih nesreč s smrtnim izidom, 6122 prometnih nesreč s telesnimi poškodbami, 121 ljudi je umrlo, 816 jih je bilo hudi telesno poškodovanih, 7494 lažje telesno poškodovanih <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/PrometnaVarnost/2011/pdf/jan-okt2011.pdf> <http://www.policija.si/index.php/statistika-/prometna-varnost>

leta 2010 je bilo 2.379 Kaznivih dejanj zoper življenje in telo, 466 Kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost. Najbolj se je povečalo število spolnih napadov na osebo, mlajšo od 15 let <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2010.pdf> <http://www.policija.si/index.php/statistika-/letna-poroila>

zaradi kožnega raka je bilo v letu 2006 prvič hospitaliziranih 595 ljudi. V istem letu lahko pripišemo malignemu melanomu 96 (78 %) od 123 prezgodnjih smrti zaradi kožnega raka, 27 smrti (22 %) pa ostalim kožnim rakom http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1554

V Sloveniji letno za rakom zbolijo več kot 10.000 ljudi. Več kot 5000 jih umre. http://www.facebook.com/note.php?note_id=149162515131407

Obrazložitev k predlogu za spremembo 1. točke 10. člena Pravilnika: Pes je povsem odrasel okoli svojega drugega leta. Ker predstavlja vsako cepljenje določeno zdravstveno tveganje, je smotno počakati z njimi do odrasle dobe, ko je organizem že dovolj razvit in močan, da to tveganje lažje prenese in ima manj negativnih stranskih učinkov. Za mladiče do dveh let, ki se že tako povečini ne gibajo po okuženih območjih, se zahteva izjava lastnika, da mladič ni bil v stiku z divjimi, potencialno okuženimi živalmi, podobno, kot to velja za uvoz mladičev, starejših od treh mesecev.

Obrazložitev k predlogu za spremembo 3 točke 10. člena Pravilnika: Zaradi znanih zdravstvenih tveganj, povezanih s cepljenji, je smotno s strani veterinarskih organizacij uporabo najbolj kvalitetnih in ustreznih sodobnih cepiv, se pravi tistih, ki zagotavljajo sedemletno učinkovanje cepiva. Ni razloga, da bi v današnjih trgovsko razvitih časih psi na ozemlju Slovenije morali zdravstveno trpeti zaradi tržne nesposobnosti veterinarske uprave.

K 11. členu. Člen določa uveljavitev zakona in sicer začne zakon veljati petnajsti dan po objavi v uradnem listu Republike Slovenije. Določba je v skladu z zakonodajno prakso.